

**FORMATION OF PREPAREDNESS OF FOREIGN STUDENTS
TO STUDY PROFESSIONALLY-ORIENTED DISCIPLINES
AT THE INITIAL LEVEL OF EDUCATION
IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE**

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
ВИВЧАТИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНІ ДИСЦИПЛІНИ
НА ПОЧАТКОВОМУ РІВНІ НАВЧАННЯ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

**Cherkashyna Zhanna¹
Bondarenko Lyudmyla²**

DOI: http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-571-27-5_58

Abstract. The research substantiates the urgency of the problem of forming the readiness of foreign students for the study of professionally oriented disciplines at the preparatory stage of studying in institutions of higher education of Ukraine, discloses the degree of its development, the subject, purpose, objectives and methods of scientific research. The authors define the essence of the notion of readiness of foreign students for the study of professionally oriented disciplines at the preparatory stage, which they consider as the ability of foreign students to perceive it in the process of reading and listening to professionally oriented texts, popular scientific materials of professional orientation and special educational and technical literature; readiness of foreign students for oral communication, which manifests itself in the possession of dialogical, polylogical and monologue speech; the readiness of foreign students for written communication, which is characterized by the use of elements of the official-business style; knowledge of the professional style. In the structure of the readiness of foreign students to study professionally oriented disciplines, researchers identify the following components: motivational-orientational, content-procedural and effective; criteria (motivational, activity and personality reflection) and

¹ Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Instructor,
Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine

² Senior Instructor,
Kharkiv National Automobile and Highway University, Ukraine

Formation of preparedness of foreign students to study professionally...

indicators of readiness formation for the study of professionally oriented disciplines, readiness levels (high, medium and low). The authors propose concrete methodological approaches (systemic, personally oriented, communicative, competence) of teaching foreign students at the preparatory stage in higher educational institutions of Ukraine.

The authors, following the leading experts on the problems of language training of foreign students, highlight the most relevant approach – the competence one, which contributes to updating the content of language training of foreign students, enhances its practical orientation and goes beyond the limits of the Zuvian educational space, as actualizing the lack of knowledge of a foreign student, and the ability to solve numerous problems arising from the dynamically changing external conditions in educational-cognitive, professional activity, in the spheres of ethical, social them legal, professional and personal relationships. In competence-oriented education, knowledge, skills, and abilities are of dynamic character, constantly updated, expanded through the ability, the desire of their carrier to personal self-improvement and professional growth.

1. Вступ

Головною метою діяльності закладів вищої освіти України є підготовка компетентного, освіченого, творчого фахівця, зорієнтованого на особистий та професійний саморозвиток. Національна доктрина розвитку освіти України визначає як одне з основних своїх положень створення й використання ефективних педагогічних технологій, інтегрування всіх етапів освітнього процесу на основі кращих світових здобутків вищої освіти.

Особливість сучасного стану навчання студентів-іноземців полягає у модернізації методичної та методологічної освітньої парадигми відповідно до вимог часу, положень загальноєвропейських документів з мовної освіти та мовної ситуації, що склалася в Україні.

Складнощі початкової підготовки іноземних громадян полягають у різному рівні оволодіння мовою навчання, в індивідуальних здібностях до навчання й різному темпі формування комунікативної та професійної компетентностей, що забезпечують не тільки спілкування, а й подальший професійний розвиток та зростання. Перед викладачами, які працюють на початковому етапі підготовки, стоїть непросте завдання – побудувати навчання таким чином, щоб навчити

термінології та сформувати компетентності, необхідні для навчання у закладі вищої освіти та для майбутньої професійної діяльності.

Професійне становлення іноземних студентів як майбутніх фахівців залежить від того, наскільки якісно й швидко вони оволоділи професійним базисом.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автори уточнюють сутність понять «професійна підготовка», «професійне освіта», «готовність іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на початковому етапі навчання у закладах вищої освіти України»; конкретизовано компоненти: мотиваційно-орієнтувальний, змістово-процесуальний та результативний; критерії (мотиваційний, комунікативно-мовленнєвий та особистісно-рефлексивний) і показники та рівні (високий, середній і низький) готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні рівнів формування готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на початковому етапі навчання у закладах вищої освіти України. Відповідно до мети дослідження визначено такі основні завдання:

1. Розкрити теоретичні засади підготовки іноземних студентів на початковому етапі у ЗВО України.

2. Дослідити реальний стан професійної підготовки іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на початковому етапі навчання у ЗВО України.

3. Уточнити критерії, показники та рівні формування готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на довузівському етапі навчання у ЗВО України.

Загальнонаукова методологія дослідження. Якість підготовки фахівців засобами професійно орієнтованого навчання залежить від розробки основних методологічних положень як домінуючих ідей будь-якої освітньої системи. Загальнонаукова методологія дослідження представлена системним, особистісно зорієтованим, комунікативним та компетентнісним підходами.

З позиції системного підходу в методиці викладання підготовки іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін прийнято виділяти такі компоненти системи навчання: цілі та завдання, підходи до навчання, зміст, процес навчання, принципи,

Formation of preparedness of foreign students to study professionally...

методи, засоби, організаційні форми навчання. На думку Х. Бахтіярової та А. Щукіна, система навчання через посередництво перерахованих компонентів реалізується у вигляді навчально-виховного процесу, який є його організаційно-структурною одиницею, формою ж реалізації системи є навчальні дії та операції, виконання яких веде до формування мовленнєвих умінь і навичок [2, с. 155].

Найважливішим конструктором змісту навчання професійно орієнтованих дисциплін на цьому етапі повинна бути система загальнонаукових понять, що забезпечують володіння мовленнєвими вміннями та навичками в межах основних тем з програмних професійно орієнтованих дисциплін іноземних студентів, а також розвиток і становлення наукової картини світу.

Досвід роботи на початковому етапі навчання у ЗВО України доводить, що оволодіння фаховою мовою є складним психофізіологічним процесом, кінцевою метою якого є отримання комунікативної компетентності як сукупності знань, умінь і навичок у всіх видах іншомовної мовленнєвої діяльності. Системний підхід є методологічним інструментом для вивчення педагогічного процесу як системи навчання іноземних громадян на довузівському етапі, що складається із взаємозалежних компонентів і утворює у своїй сукупності єдину систему.

За допомогою системного підходу, одного з інноваційних педагогічних підходів, у іноземних студентів формуються тривалі причинно-наслідкові зв'язки, які гарантують надійне та якісне володіння мовою спілкування, що призводить до включення сприйманого матеріалу в професійно зорієнтовану систему навчання.

Будь-які спроби модернізувати чинну систему підготовки іноземних студентів, зокрема в напрямі збагачення змісту професійно орієнтованих дисциплін, не можуть бути ефективними без достатньо активного, ініціативного, зосередженого на власному особистісному та професійному розвитку, здатного свідомо скеровувати власну навчальну діяльність студента. У такому зв'язку, як підкреслила О. Набока, саме особистісний підхід зумовлює «перегляд традиційних підходів до змісту, форм і методів освітньої діяльності, актуалізацію принципів активності, діалогічності, ініціативності та творчості в навчанні» [13, с. 34]. За слушною думкою С. Хатунцевої, особистісний підхід є ключовим методологічним підґрунтям дослідження, організації педагогічного процесу (зі специфічними цілями, змістом, технологіями), який зорі-

ентований на розвиток і саморозвиток власне особистісних властивостей індивіда [16, с. 277].

Аналіз науково-педагогічної літератури показав що використання особистісно зорієнтованого підходу є необхідним у професійно орієнтованому навчанні іноземних студентів, оскільки кожен з них становить цілісну особистість, що вимагає особливої уваги та врахування не лише психологічних особливостей, а також і національно-культурних.

Концепція особистісно зорієнтованого навчання в наукових працях Є. Зеєра окреслює на рівні глибинних психологічних механізмів зміну функційно-рольової взаємодії на суб'єктне, особистісне, що передбачає не просто нову технологію, але іншу філософію педагогічного процесу іншомовного спілкування. Особистісно зорієнтована освіта спрямована на виконання основних функцій іншомовного спілкування, на професійне становлення, що полягають у розвитку особистості, здатної вільно мислити, творити, самостійно шукати й обирати шляхи свого соціального затвердження [7, с. 23].

Отже, для іноземних студентів особистісно зорієнтована освіта здобувається через іншомовне спілкування, що забезпечує створення умов для розвитку ключових компетенцій. Це відбувається шляхом креативного перетворення дійсності на основі естетичних норм, вільного діалогу на рівні глибинних змістів, імітації життєвих ситуацій міжособистісної взаємодії в різних видах навчальної діяльності, накопичення творчого, естетичного досвіду особистості, її комунікативної культури.

Поглиблений аналіз науково-педагогічної літератури дає можливість розглядати особистісно зорієнтований підхід у навчанні як основу, що впливає на професійне становлення майбутнього фахівця.

Комунікативний підхід науковці вважають одним із провідних підходів у підготовці іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін, оскільки він орієнтує практичні заняття на навчання спілкування. Сутність цього підходу полягає в обґрунтуванні того, що навчання мови повинно мати діяльнісний характер (навчання має здійснюватися за допомогою мовної діяльності, у процесі якої вирішуються уявні або реальні комунікативні завдання) [14, с. 35].

Засобом здійснення цієї діяльності є спонтанне спілкування на основі рольових ігор, проблемних ситуацій.

Комунікативний підхід у викладанні професійно орієнтованих дисциплін дозволяє максимально враховувати індивідуально-психоло-

Formation of preparedness of foreign students to study professionally...

гічні, вікові, національні особливості іноземних студентів, їхні інтереси. Комунікативний підхід вимагає комплексного навчання видів мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, читання, письма. Рекомендується на заняттях з професійно орієнтованих дисциплін створення і підтримання в іноземних студентів потреби в спілкуванні.

Теоретичною основою сучасної вищої освіти є компетентнісний підхід, у межах якого особливого значення набуває активна пізнавальна діяльність іноземних студентів, високий ступінь самостійності в застосуванні й поповненні знань.

Аналіз праць науковців дозволив виокремити особливо значущі для нашого пошуку спільні погляди: компетентнісний підхід сприяє оновленню змісту освіти, посилює її практичну орієнтацію, виходить за рамки обмежень «зунівського» освітнього простору, оскільки актуалізує не поінформованість студента, а вміння розв'язувати численні проблеми, що виникають за динамічно змінюваних зовнішніх умов у навчально-пізнавальній, фаховій діяльності, у сферах етичних, соціальних, правових, професійних, особистих стосунків; за компетентісно зорієнтованої освіти знання, уміння, навички мають динамічний характер, постійно оновлюються, розширюються завдяки здатності, прагненню їхнього носія до особистісного самовдосконалення та професійного зростання.

Компетентнісний підхід акцентує увагу на результаті освіти, причому в якості останнього розглядається не сума засвоєної інформації, а готовність фахівця діяти в майбутній професійній сфері.

Науковець І. Зимня вважає, що компетентнісний підхід полягає в розвитку в іноземних студентів набору ключових якостей, які визначають його успішну адаптацію в професійному середовищі й суспільстві, як-от: ініціатива, співробітництво, здатність до роботи в групі, комунікативні здібності, уміння вчитися, оцінювати, логічно мислити, відбирати й використовувати професійну інформацію. Широке використання компетентнісного підходу зумовлено прагненням до підвищення якості освіти та конкурентоспроможності фахівця у фармацевтичній галузі освіти [6, с. 35].

Наведене дає підстави стверджувати, що шляхом застосування компетентнісного підходу в підготовці іноземних студентів до вивчення професійно зорієнтованих дисциплін досягається високий рівень професійної компетентності й професійних умінь, яких вони набувають за час навчання майбутній професії у закладах вищої освіти України.

Таким чином, характеристика педагогічних підходів і технологій навчання є логічним та необхідним для подальшого використання в теоретичній та експериментальній частинах дослідження.

2. Готовність іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін

Необхідно підкреслити, що особливу цінність для вивчення предмета дослідження мають наукові праці з проблем підготовки іноземних студентів, але лише кілька українських учених приділили увагу цій проблемі, і лише в межах окремих її видів. Отже, цей напрям не отримав достатнього прояву в сучасній теорії і методиці професійної освіти та потребує подальшого вивчення.

На нашу думку, найбільш повно корелюється співвідношення понять «професійна підготовка» – «професійна освіта» та «готовність» – «компетентність» в опублікованих лекціях Ю. Сенька. Учений вважає, що результатом професійної підготовки є готовність випускника вищої школи до майбутньої діяльності, а результатом професійної освіти – професійна компетентність. Ю. Сенько зауважує, що готовність до професійної діяльності як новоутворення майбутнього спеціаліста є фундаментом його професійної компетентності, тобто готовність і компетентність – це рівні професійної майстерності. Професійна компетентність – своєрідна зона найближчого (або віддаленого) розвитку готовності. Проте автор підкреслює, що вони не перебувають у відношенні наслідування: спочатку готовність, потім компетентність [15, с. 68].

До групи понять, що характеризують зазначену вищу професійну підготовку іноземних студентів, нами віднесено поняття «готовність», «професійна діяльність», «готовність до професійної діяльності», «професійна готовність до діяльності».

Питання готовності іноземних студентів до навчання у ЗВО досліджувались В. Гайсином, Л. Григорчук, О. Живейною, Н. Зінонос, В. Коломієць, Т. Колосовою, О. Палка, Т. Шмоніною та ін.

Ураховуючи різноманітність підходів у дослідженнях, присвячених поняттю «готовність», вважаємо за необхідне проаналізувати різні погляди на цю проблему з метою виявлення сутності готовності до діяльності, зокрема готовності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін у фармацевтичному університеті.

Категорію «готовність» було введено в науковий обіг у 50 – 60-х рр. ХХ ст. завдяки дослідженням Б. Ананьєва [1, с. 230]. Проте, незважаючи на достатньо тривалий час вивчення, єдиного розуміння цієї категорії в науці не було.

Поняття готовності до діяльності почали використовувати в 1976 році білоруські дослідники. Основним аргументом для його введення була необхідність виокремлення із сукупності чинників, що зумовлюють продуктивність діяльності, психологічний компонент, який за певних умов відіграє вирішальну роль в оволодінні тим чи іншим її видом. Науковці зазначають, що готовність як передумова для виконання будь-якої діяльності є водночас і її результатом.

Поняття «готовність» у словниках тлумачиться як «бажання зробити що-небудь» [4, с. 257]. Із-поміж досліджень, присвячених вивченню окремих форм прояву готовності, компонентів або підсистем загальної системи готовності, виокремимо дослідження Р. Хмелюк. У низці її робіт висвітлено, зокрема, проблеми професійної придатності. Р. Хмелюк наводить такі чинники придатності до педагогічної діяльності, які є структурою, близькою до структури психологічної готовності, а саме: а) наявність інтересу, відповідне ставлення особистості до педагогічної діяльності, б) потреба в цій діяльності; в) знання, уміння, навички, необхідні для оволодіння професією; г) деякі передумови педагогічних здібностей [17, с. 235]. На наш погляд, логічним є підхід, згідно з яким поняття «готовність» слід розглядати на двох рівнях: функційному та змістовому.

3. Підходи до визначення поняття «готовність»

Аналіз науково-педагогічних досліджень щодо формування готовності дозволяє виявити основні підходи до визначення поняття «готовність», які можна поділити на шість груп.

До першої групи можуть бути включені поняття, що визначають готовність як особистісну якість: наприклад, інтегральна якість особистості, що забезпечує цілеспрямоване вирішення педагогічних завдань, або як складне, що динамічно розвивається, цілісне особистісне утворення, що характеризується сукупністю зовнішніх і внутрішніх мотивів, які забезпечують успішне здійснення професійної діяльності.

Другу групу складають поняття, що визначають готовність як професійну якість або інтегральну освіту професійно значущих якостей

особистості майбутнього фахівця; як результат цілеспрямованої професійної підготовки фахівця у закладах вищої освіти України.

До третьої групи можна віднести поняття, що визначають готовність як психічний стан, а саме: особливий психічний стан людини, що забезпечує успішність професійної діяльності та виражається на особистісному рівні й відбиває загальний тип мислення й особливості менталітету особистості.

Четверта група об'єднує поняття, що визначають готовність як новоутворення: складне інтегральне професійно значуще новоутворення, що забезпечує оптимальне функціонування особистості в суспільстві; цілісне системне інтегральне новоутворення, яке є визначальним для особистісного зростання майбутнього фахівця, забезпечує професійну адаптацію і сприяє успішній реалізації.

До п'ятої групи можуть бути віднесені поняття, що визначають готовність як попередній стан: готовність стану суб'єкта приступити до роботи в закладах інтернатного типу, перебувати в цій діяльності тривалий час; суб'єктивний стан індивіда, який усвідомлює себе підготовленим до виконання різних видів професійної діяльності.

Шосту групу репрезентують поняття, що визначають готовність як активно дієвий стан: результат особистісного зростання фахівця у своїй професії, який характеризується реальними діями щодо вдосконалення своєї майстерності; активно дієве зростання особистості, що забезпечує швидку адаптацію, ефективну актуалізацію та використання в процесі практичної діяльності набутих у закладах вищої освіти знань, умінь і навичок.

Отже, термін «готовність» зустрічається в педагогіці в різних контекстах: готовність до навчання, до професійної діяльності, до дослідницької діяльності, до професійної реалізації тощо. У кожному випадку ми розуміємо її як готовність до будь-якої дії або діяльності. У педагогічних дослідженнях різних авторів компонентний склад різних видів готовності має і загальні, і відмінні за своїми кількісними та якісними характеристикам структурні одиниці.

Наведемо визначення поняття готовності, подані науковцями України, так, на думку А. Линенко, готовність розуміється як цілісне утворення, що характеризує емоційно-когнітивну й вольову мобілізаційність суб'єкта в момент його включення в діяльність певного спрямування [9, с. 56]. З погляду С. Литвиненко, підготовка є засобом

Formation of preparedness of foreign students to study professionally...

формування готовності до діяльності, готовність – результатом і показником якості підготовки, що реалізується й перевіряється в діяльності; діяльність – метою підготовки й водночас виконує функції її регулювання та корекції [10, с. 14]. На думку дослідниці, готовність до соціальної діяльності – це результат професійної підготовки, інтегральне багаторівневе динамічне особистісне утворення [Там само, с. 16].

О. Пехота готовність до професійного саморозвитку розглядає як складноструктуроване утворення, яке забезпечує необхідні внутрішні умови для успішного професійного саморозвитку майбутнього вчителя [14, с. 216].

Отже, подані визначення готовності українських науковців свідчать про широку розгалуженість цього поняття. Передусім, готовність науковці визначають як цілісне стійке особистісне утворення, інтегральне багаторівневе динамічне особистісне утворення, інтегративну якість особистості, цілісну систему стійких інтегративних особистісних утворень тощо. Проте, незважаючи на розбіжності в трактуванні цього поняття, основними характеристиками готовності іноземних студентів до професійної діяльності можна визначити такі: цілісність, стійкість, інтегративність, динамічність, полікомпонентність цього феномену.

У межах нашого дослідження розглянемо більш докладно дефініцію «професійна готовність до діяльності».

У літературі термін «професійна діяльність» ужито у двох варіантах:

- поняттям «професійна діяльність» позначено трудову діяльність людини, що вирізняється високими показниками якості та ефективності;
- поняттям «професійна діяльність» – складну продуктивну діяльність у межах професії.

Успіх професійної підготовки фахівця Є. Зеєр пов'язує з інтеграцією пізнавальної та професійної діяльності [7, с. 47]. Кожна професійна діяльність має свою структуру, в якій, на думку науковців, можна виокремити опорні та провідні властивості, необхідною умовою успішної та якісної праці є свідомий вибір і позитивне емоційне ставлення, внутрішнє задоволення як процесом праці, так і її результатами. Учені зазначають, що діяльність майбутнього фахівця є системою внутрішньо підпорядкованих діяльностей, які мотивують, програмують, регулюють і контролюють практичну діяльність. Практика є більш активною й конкретною стороною цілісної діяльності, головним засобом перевірки істинності й значущості теоретичних положень.

На нашу думку, професійна діяльність – це стан особистості, її діяльність, що дає можливість приймати самостійні рішення до продуктивної реалізації дій на основі знань, умінь, навичок і досвіду. У складній і багатогранній професії майбутнього соціального педагога такі самостійні види діяльності, як навчання, виховання й організація дітей насправді переплітаються, становлячи педагогічну діяльність.

На початку 1970-х рр. до наукового обігу було введено поняття «професійна готовність», у вивчення якого значний внесок зробили Б. Ананьєв, О. Леонтьєв та інші. Професійна готовність до діяльності є результатом професійної підготовки, якістю особистості й регулятором успішності професійної діяльності, різновидом установки. А. Маркова розглядає зв'язок між рівнем професійної готовності спеціаліста і певними шляхами оволодіння професією. Учена звертає увагу на необхідність урахування індивідуальних особливостей майбутнього фахівця [11, с. 50]. Студент сам усвідомлює й формулює практичне завдання, вирішує, які саме знання потрібні йому як засіб його розглядання.

Категорія «професійна готовність до діяльності» є одночасно метою й результатом професійної підготовки фахівців до майбутньої професійної діяльності, а зміст професійної готовності – критерієм діагностики процесу професійної підготовки. Від якості професійної підготовки залежить рівень майбутнього спеціаліста щодо виконання професійних функцій.

Науковець А. Маркова зазначає, що формування готовності до професійної діяльності – один з базових початкових етапів становлення професіоналізму майбутнього спеціаліста, який охоплює такі етапи: трудове допрофесійне навчання і виховання, професійне самовизначення, професійну підготовку, готовність до роботи з дітьми, професійну адаптацію, включення в професійну діяльність, становлення професійної діяльності, професійну компетентність, професійну майстерність [11, с. 55].

Дослідники професійної готовності до діяльності визначають такі її види:

- потенційну готовність як професійну підготовленість особистості до відповідної діяльності;
- ситуативну готовність як стан відповідної мобілізованості, функційної налаштованості психіки людини на вирішення конкретних завдань за відповідних обставин та умов;

Formation of preparedness of foreign students to study professionally...

– практичну готовність «як професійну якість особистості, що відбиває стійкий взаємозв'язок, послідовне розгортання та реалізацію в діяльності її провідних компонентів»;

– тривалу готовність як стійку систему професійно важливих особистісних якостей (позитивне ставлення до професії, організованість, уважність, самовладання), досвід, знання, необхідні для успішної діяльності.

Таким чином, з'ясовано, що одним із показників якості професійної підготовки іноземних студентів є готовність до вивчення професійно орієнтованих дисциплін. Узагальнюючи розглянуті підходи, види, групи понять щодо готовності як інтегрального новоутворення особистості та з позицій системного підходу, прийнятого нами в якості методологічного, визначимо професійну готовність іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін у закладах вищої освіти України як багатоаспектне системне поняття, що становить: сукупність професійних новоутворень, які забезпечують адаптацію й саморозвиток у майбутній професійній діяльності; сформованість особистісних якостей, котрі забезпечують кваліфіковане здійснення майбутньої професійної діяльності; поєднання професійних якостей майбутнього фахівця, що зумовлюють рівень результативності та ефективності навчального процесу в закладах вищої освіти України; певний психічний стан майбутнього фахівця, в якому відбивається сформованість професійного менталітету.

До особливостей формування готовності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на початковому етапі навчання у закладах вищої освіти України ми віднесли: осмислення іноземних студентів себе в усіх сферах людського буття; орієнтацію студентів на сучасні вимоги професійної діяльності; опору на специфічні педагогічні засоби, спрямовані на формування готовності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін; використання в освітньому процесі психолого-педагогічних практикумів, спецкурсів та семінарів, які здійснюють інтеграцію теорії та практики, актуалізують отримані знання, формують основні професійно значущі вміння і навички іноземних студентів, що є базовими та необхідними в підготовці дисциплін у закладах вищої освіти України; необхідність системної включеності іноземних студентів у професійну, провідну у виробленні більш міцних умінь і навичок з формування готовності до вивчення професійно зорієнто-

ваних дисциплін; розвиток творчого потенціалу іноземного студента як зрілої особистості та активного суб'єкта майбутньої професійної діяльності, що створює передумови для його подальшого неперервного самовдосконалення й продуктивного саморозвитку як людини і фахівця.

Отже, професійна готовність до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на початковому етапі навчання у закладах вищої освіти України передбачає професійну кваліфікацію та певну сукупність особистісних якостей і властивостей майбутнього фахівця, що виявляються в професійній компетентності.

На основі теоретичного аналізу з'ясовано характеристику основних понять дослідження, які віднесено до двох груп дефініцій, що характеризують складник професійної підготовки іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін, а саме: «професійна підготовка», «готовність», «професійна діяльність», «професійна готовність до діяльності», «готовність іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін» на початковому етапі навчання у закладах вищої освіти України.

Підготовка іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на початковому етапі навчання у закладах вищої освіти України спрямована на реалізацію таких чинників як фундаментальна, загальнокультурна і професійна підготовка.

Отже, розкриття сутності дефініції «готовність іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін» на початковому етапі навчання у закладах вищої освіти України вимагає чіткої класифікації її структурних компонентів. Аналіз досліджень дозволяє нам актуалізувати у структурі підготовки необхідні компоненти.

Зазначимо, що дослідники виокремлюють різні компоненти готовності майбутніх фахівців до діяльності. Компонент розглядаємо як складник або елемент системи професійної підготовки.

На думку Л. Григорчука, інтегративні якості, що характеризують готовність, можуть бути зведені в три групи: а) сформованість мотиваційної основи діяльності (спрямованість особистості, мотиваційна готовність); б) предметна підготовленість (теоретична готовність); в) організаційно-методична готовність (практична) [3, с. 15].

У контексті нашого дослідження в структурі готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін виокрем-

Formation of preparedness of foreign students to study professionally...

лено такі компоненти: мотиваційно-орієнтувальний, змістово-процесуальний та результативний.

Мотиваційно-орієнтувальний компонент визначає мету та завдання підготовки іноземних студентів підготовчого факультету до подальшого навчання дисциплін у закладах вищої освіти України. Метою стало створення умов для формування ціннісного ставлення до майбутньої професії, позитивного ставлення до навчання й студентів з інших країн, забезпечення мотиваційної готовності іноземних студентів до подальшого навчання та вивчення професійно орієнтованих дисциплін у закладах вищої освіти України.

Нами враховано, що мотиваційно-орієнтувальний компонент є основою для структурування основних властивостей і якостей особистості як майбутнього професіонала; виконує регулятивну й орієнтовну функцію в процесі підготовки до вивчення професійно орієнтованих дисциплін у закладах вищої освіти України.

Визначення структури мотиваційного компонента готовності до професійної діяльності є однією з найбільш актуальних проблем у сфері мотивації, оскільки від її вирішення залежить знаходження ефективних шляхів формування самого мотиваційного компонента. Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що складниками структури мотиваційного компонента готовності до професійної діяльності є позитивне ставлення до професії й прагнення досягнення успіху в ній (Т. Шмоніна, Ю. Бойчук та ін.) [19, с. 79].

Змістово-процесуальний компонент є центральним у підготовці іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на початковому етапі навчання у закладах вищої освіти України. Змістово-процесуальний компонент передбачав визначення змісту навчання іноземних студентів та забезпечення його реалізації в навчально-виховному процесі навчальних дисциплін, необхідних для вивчення професійно орієнтованих дисциплін та становлення майбутніх фахівців.

Змістово-процесуальний компонент у дослідженні визначає зміст підготовки іноземних студентів на початковому етапі до подальшого навчання та професійної підготовки з визначенням закладу вищої освіти. За основу нами взято зміст, який відображено в програмах навчальних дисциплін, структурно-логічній схемі набуття необхідних знань, умінь та навичок згідно з навчальним планом та збагачено його професійно зорієнтованими текстами та завданнями.

Змістово-процесуальний компонент передбачає реалізацію форм, методів і засобів для його досягнення в навчанні.

Результативний компонент передбачає визначення рівня готовності іно-земних студентів підготовчих факультетів до подальшого навчання у закладах вищої освіти за допомогою визначених критеріїв, рівнів та показників.

У нашому дослідженні з метою оцінювання сформованості готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін було визначено такі критерії: мотиваційний, комунікативно-мовленнєвий та особистісно-рефлексивний.

Визначено, що кожен із критеріїв містить показники, які відображають окремі сторони або додатки, що розкривають його зміст. У якості показників аналізується певний набір характеристик, що виявляє в сукупності той чи інший критерій. Критерії та показники є елементами певної системи, що відтворюють її внутрішню впорядкованість і цілісність. Постаючи в ролі мірила, норми, критерій служить ідеальним чином, еталоном, виражає вищий, найбільш досконалий рівень досліджуваного явища. Порівнюючи з ним реальні явища, можна встановити ступінь їхньої відповідності, наближення до норми, ідеалу. Але для цього критерій повинен бути розгорнутим, тобто містити певні компоненти, якісь одиниці виміру, що дозволяють «заміряти» дійсність, зіставляти її з нормою [20, с. 12]. Показник – це те, на підставі чого можна судити про розвиток та хід чого-небудь. Він, своєю чергою, характеризується низкою ознак, які називаються індикаторами.

Украй важливим є питання про оцінювання прикінцевого рівня готовності іноземного студента до сприймання професійно орієнтованих дисциплін як складного інтегративного процесу, зорієнтованого на його особистісний розвиток, питання вибору показників і критеріїв, що дозволяють отримувати об'єктивну інформацію з оцінювання зазначеної готовності.

Мотиваційний критерій – задоволеність іноземних студентів обраною професією, наявність мотивації до обраної професії, сформованість бажання себе реалізовувати, наполегливість у досягненні мети в процесі читання та прослуховування професійно зорієнтованих текстів, науково-популярних матеріалів професійного спрямування та спеціальної фахової літератури.

Formation of preparedness of foreign students to study professionally...

Комунікативно-мовленнєвий критерій – розуміння основної суті і змісту професійно орієнтованих дисциплін, готовність іноземних студентів до усної комунікації, що виявляється у володінні студентами діалогічним, полілогічним і монологічним мовленням; готовності іноземних студентів до письмової комунікації, для якого характерним є використання елементів офіційно-ділового стилю, а також читати й розуміти різноманітні професійно зорієнтовані тексти.

Особистісно-рефлексивний критерій – сформованість особистісних характеристик і професійних якостей у студентів, уміння оцінювати власні знання, планувати, організовувати й контролювати власні дії; здатність до рефлексії самоконтролю і корекції процесу, усвідомлення внутрішнього світу іншої людини, уміння брати на себе відповідальність.

В основу визначення рівнів готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін (високого, середнього, низького) покладено наведені вище критерії та показники сформованості знань, умінь і навичок (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін

Рівні готовності	Характеристика рівнів готовності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін
Високий	Володіння знаннями, й навичками які складаються з уміння систематизувати й узагальнювати досліджувані факти, висловлювати судження про досліджуваний матеріал. Уміння подавати навчальний матеріал у вигляді письмового та усного викладу, виділяти й записувати головну думку, слухаючи монологічне мовлення викладача. Уміти висловлюватися на задану тему, маючи достатній рівень володіння спеціальною лексикою, брати участь у дискусії, уміти складати тематичні реферати з використанням неадаптованих посібників та наукової літератури. Виступати з доповіддю з предмета, уміти конспектувати на слух
Середній	Уміння вести діалог і хороше розуміння співрозмовника, допускаючи незначну кількість комунікативних помилок мовного характеру. Здатність скласти письмово план прочитаного тексту, однак у формулюванні допущено незначні помилки
Низький	Володіння знаннями, уміннями й навичками з припущенням серйозних помилок, при виконанні нескладних завдань, володіння необхідними знаннями для їх усунення під керівництвом викладача або взагалі не володіє вміннями та навичками

Визначення рівнів та їх ознак сприяє здійсненню диференційованого підходу до підготовки іноземних студентів, а також загальній оцінці підготовки іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін у закладі вищої освіти країни.

4. Висновки

Проведені дослідження (бесіди, спостереження, опитування та анкетування) довели доцільність вивчення особливостей підготовки іноземних громадян, організації навчально-виховного процесу на підготовчому факультеті; посилення професійно зорієнтованої діяльності викладача, спрямованої на активізацію пізнавальної діяльності: подальшу професійну підготовку й формування особистих якостей студента.

Отже, у процесі наукового пошуку встановлено, що основними специфічними особливостями навчання на підготовчому факультеті для іноземних студентів є: наявність базових знань, об'єм і рівень яких залежить від змісту освіти зарубіжних країн; навчання на нерідній мові; короткий термін проходження допрофесійної підготовки; паралельне вивчення російської мови та професійно орієнтованих дисциплін; значне навантаження, спричинене вивченням великої кількості навчальних предметів.

Виявлено, що перелік знань, умінь та навичок іноземних студентів з навчальних дисциплін необхідно систематизувати залежно від характеру навчання в національній школі, рівня засвоєння змісту, зацікавленості у навчанні тощо.

Готовність іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на довузівському етапі навчанні у закладах вищої освіти України полягає в засвоєнні повного складу спеціальних знань (з предмета, навчальної дисципліни, курсу тощо), психолого-педагогічних дій та соціальних відносин у вищому навчальному закладі, у сформованості й зрілості професійно значущих і громадських якостей особистості.

Таким чином, на основі теоретичного аналізу та практичного розв'язання наукової проблеми підготовки іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на довузівському етапі навчанні у закладах вищої освіти України, встановлено що студенти мають різний рівень загально-освітньої підготовки, що суттєво усклад-

Formation of preparedness of foreign students to study professionally...

нює засвоєння навчального матеріалу. Навчання студентів-іноземців зумовлює потребу зміни підходів до організації освітнього процесу, полегшення адаптації, актуалізацію наявних знань та вмій з професійно орієнтованих дисциплін. Узагальнення підходів (системного, особистісно зорієнтованого, комунікативного та компетентнісного), характеристика основних дефініцій зумовили визначення ключового поняття дослідження. «Готовність іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін» розглядаємо як інтегративне, стійке та динамічне утворення особистості фахівця, сутнісними характеристиками якого є спрямованість на фармацевтичну професію як соціальну та особистісну цінність, опанування системою способів міжособистісної взаємодії, сформованість професійної мотивації, що є регулятором подальшого успішного фахового навчання.

Список літератури:

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: в 2-х т. М.: Педагогика, 1980. Т. 2. 288 с.
2. Бахтиярова Х. Ш., Шукин А. Н. История методики преподавания русского языка как иностранного: учебн. пособ. Киев: В. шк., 1988. 178 с.
3. Григорчук Л. І. Формування готовності слухачів до вузівської підготовки до навчання у вищому технічному закладі освіти: автореф. ... дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Чернівецький держ. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2000. 21 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
5. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 284 с.
6. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 40 с.
7. Зеер Э. Ф. Личностно ориентированное профессиональное образование: теоретико-методологический аспект. Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. проф. ун-та, 2001. 51 с.
8. Коканова Р. А. Формирование профессиональной готовности специалиста. *Высшее образование сегодня*. 2008. № 10. С. 71–72.
9. Линенко А. Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї: монографія. : ОКФА, 1995. 80 с.
10. Литвиненко С. А. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: автореф. дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2005. 40 с.

11. Маркова А. К. Пути исследования мотивации учебной деятельности школьников. *Вопросы психологии*. 1980. № 5. С. 47–59.

12. Монахов В. М. Методологические основы теории. *Творческая педагогика*. 2006. № 1. С. 11–14.

13. Набока О. Г. Теорія і методика застосування професійно-орієнтованих технологій навчання майбутніх економістів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 /«Держ. закл. Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Луганськ, 2013. 44 с.

14. Пассов Е. И. Концепция коммуникативного иноязычного образования: метод. пособие для русистов. СПб: Златоуст, 2007. 200 с.

15. Пехота О. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / О. М. Пехота та ін.; за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. Київ: Вид-во А.С.К., 2003. 240 с.

16. Сенько Ю. В. Гуманитарные основы педагогического образования: курс лекций. Москва: Академия, 2000. – 240 с.

17. Хатунцева С. М. Особистісний підхід як методологічна основа дослідження індивідуалізації професійної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. № 6. С. 269–279.

18. Хмельок Р. И. Профессиональный отбор и первоначальная подготовка студентов в педагогических институтах: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 /ЛГПИ им. А. И. Герцена. Ленинград, 1971. 515 с.

19. Шмоніна Т. А., Бойчук Ю. Д. Теоретико-методичні аспекти природничо-наукової підготовки іноземних студентів на підготовчих факультетах: монографія. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2013. 168 с.

20. Яцишина О. В. Гуманітарна підготовка іноземних студентів у медичних університетах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 /Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2016. 20 с.

References:

1. Anan'ev B. G. (1980) *Izbrannyye psikhologicheskiye trudy* [Selected psychological works]. Moscow: Pedagogika, vol. 2. (in Russian)

2. Bakhtiyarova KH. SH., SHchukin A. N. (1988) *Istoriya metodiki prepodavaniya russkogo yazyka kak inostrannogo* [The history of the methodology of teaching Russian as a foreign language]. Kiev: Vyshcha shkola. (in Russian)

3. Hryhorchuk L. I. (2000) *Formuvannya hotovnosti slukhachiv do vuzivskoi pidhotovky do navchannya u vyshchomu tekhnichnomu zakladi osvity* [Formation of readiness of students for university preparation for studying at a higher technical educational institution] (PhD Thesis), Chernivtsi State University named after Y. Fedkovich.

4. Busel V. T. (ed.) (2002) *Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language], Kyiv: Perun. (in Ukrainian)

5. Butenko N. Yu. (2006) *Komunikativni protsesy u navchanni* [Communicative processes in learning], Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)

Formation of preparedness of foreign students to study professionally...

6. Zimnyaya I. A. (2006) *Klyucheveye kompetentnosti kak rezul'tativno-tsel'evaya osnova kompetentnostnogo podkhoda v obrazovanii* [Key competences as a result-oriented basis of the competence approach in education]. Moscow: Issledovatel'skiy tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov. (in Russian)
7. Zeyer E. F. (2001) *Lichnostno oriyentirovannoye professional'noye obrazovaniye: teoretiko-metodologicheskyy aspekt* [Personally oriented professional education: the theoretical and methodological aspect]. Ekaterinburg: Ural State University of Professional Education. (in Russian)
8. Kokanova R. A. (2008) Formirovaniye professional'noy gotovnosti spetsialista [Formation of professional readiness of a specialist]. *Higher education today*, no. 10, pp. 71–72.
9. Linenko A. F. (1995) *Pedagogichna diyal'nist' i gotovnist' do ney* [Pedagogical activity and readiness for her]. Kyiv: OKFA. (in Ukrainian)
10. Litvinenko S. A. (2005) *Teoretiko-metodologichni zasady pidgotovki maybutnikh uchiteliv pochatkovikh klasiv do sotsial'no-pedagogichnoi diyal'nosti* [Theoretical and methodological principles of preparation of future teachers of elementary school for social and pedagogical activity] (D Thesis), Kiev: Institute of Pedagogics of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
11. Markova A. K. (1980) Puti issledovaniya motivatsii uchebnoy deyatelnosti shkol'nikov [Ways of research of motivation of educational activity of schoolboys]. *Questions of Psychology*, no. № 5. pp. 47–59.
12. Monakhov V. M. (2006) Metodologicheskiye osnovy teorii [Methodological basis of the theory]. *Creative Pedagogy*, no 1, pp. 11–14.
13. Naboka O. H. (2013) *Teoriia i metodyka zastosuvannia profesiino-oriyentovanykh tekhnolohii navchannia maibutnikh ekonomistiv u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Theory and method of application of professional-oriented technologies of training future economists in the process of professional training] (D Thesis), Lugansk: State institution Lugansk National University named after Taras Shevchenko.
14. Passov E. I. (2007) *Kontseptsiya kommunikativnogo inoyazychnogo obrazovaniya* [The concept of communicative education in another language]: metod. posobiye dlya rusistov. SPb: Zlatoust (in Russian)
15. Piekhota O. M. (2003) *Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhennia pedahohichnykh tekhnolohii* [Preparation of the future teacher for the implementation of pedagogical technologies], Kyiv: A.S.K. (in Ukrainian)
16. Sen'ko YU. V. (2000) *Gumanitarnyye osnovy pedagogicheskogo obrazovaniya: kurs lektsiy* [Humanitarian foundations of teacher education: a course of lectures]. Moskow: Akademiya. (in Russian)
17. Khatuntseva S. M. (2013) Osobystisnyi pidkhid yak metodolohichna osnova doslidzhennia indyvidualizatsii profesiinoy pidhotovky studentivu vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh. [Personality approach as a methodological basis for the study of individualization of students' professional training in higher pedagogical educational institutions] *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. Sumy: Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, no. 6, pp. 269–279.
18. KHMelyuk R. I. (1971) *Professional'nyy otbor i pervonachal'naya podgotovka studentov v pedagogicheskikh institutakh* [Professional selection and initial

preparation of students in pedagogical institutes] (D Thesis), Leningrad: Leningrad State Pedagogical Institute named after A. I. Gertsena.

19. Shmonina T. A., Boichuk Yu. D. (2013) *Teoretyko-metodychni aspekty pryrodnycho-naukovoï pidhotovky inozemnykh studentiv na pidhotovchykh fakultetakh* [Theoretical and methodical aspects of natural science training of foreign students at preparatory faculties]. Kharkiv: Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovorody. (in Ukrainian)

20. Yatsyshyna O. V. (2016) *Humanitarna pidhotovka inozemnykh studentiv u medychnykh universytetakh* [Humanitarian training of foreign students in medical universities] (PhD Thesis), Ternopil: Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk.